

Arkkitehtuurikilpailut yhdyskuntasuunnittelussa 1945-1990

Arkkitehtuurimuseo

Oulun Puolivälikankaan kaupunginosan asemakaavakilpailu 1963, arkkitehtitoimisto Pentti Aholan ehdotus.
Kuva JOKA, Museovirasto.

Arkkitehtuurikilpailujen tarkoitus on parhaan ratkaisun löytäminen kulloiseenkin tarpeeseen ja kaupunkiin. Voittoisten suunnitelmien toteutuksista on usein tullut tunnettuja, eräistä esikuviakin. Kaavoituskilpailuja on järjestetty eri puolilla maata. Kilpailumenestys on jakautunut tasaisesti aktiivisimpien kavasuunnittelijoiden kesken. Vuosina 1945–1990 järjestetyistä yli tuhannesta suunnittelukilpailusta kaavoitukseen ja yhdyskuntasuunnitteluun liittyy noin kolmannes.

Tämän artikkelin tiedot perustuvat Arkkitehtuurimuseon arkistoaineistoon, suunnittelukilpailujen otsikoista ja ajankohdista laadittuun arkistoluetteloon ja luettelosta tehtyihin hakuihin. Hakutulokset ovat likimääräisiä, koska suunnittelukilpailun otsikko ei aina yksiselitteisesti kerro missä määrin kilpailuohjelma sisältää kavasuunnittelua tai alue- ja rakennussuunnittelua. Esimerkiksi kaupunkikeskustan kehittämiskilpailuun yleensä kuuluu kavasuunnittelua ja asuinaluekilpailussa ainakin rakennusten sijoittelu on keskeinen osa suunnittelutehtävää.

Asema- ja yleiskaavasunnittelusta asuinaluekilpailuihin

Asemakaavoituskilpailujen tärkeä vaihe oli jälleenrakennuskaudella, toisen maailmansodan jälkeen 1946–1949, jolloin järjestettiin asemakaavakilpailuja Jyväskylään, Hämeenlinnaan, Kotkaan, Joensuuhun, Tampereelle ja Helsinkiin. Kilpailut näyttäsivät tuolloin liittyneen kaavoituskäytäntöjen kehittämiseen.

Laajimmalla kirjolla yhdyskuntasuunnitteluun liittyviä kilpailuja järjestettiin 1960-luvulla, jolloin muuttunut lainsäädäntö ja yhteiskunnan modernisointikehitys vaativat uusia ratkaisuja, mutta kunnallisen kaavoitushenkilöstön määrä ei vielä riittänyt vastaamaan Rakennuslain mukanaan tuomiin vaatimuksiin.

Viimeistään 1980-luvulla kilpailukäytäntö vakiintui kunnallista kaavoitustyötä tukevaksi ratkaisumallien hakemiseksi. 1980-luvulla kilpailut kohdentuivat asuinalueiden ohella erityisesti keskusta-alueiden kehittämiseen ja laajenemiseen.

Kaavoitukseen liittyvät kilpailut ovat keskimäärin keränneet vähemmän ehdotuksia kuin rakennusten suunnittelukilpailut. Kaavakilpailut hyödyttävät järjestäviä kuntia sekä ehdotusten tarjoamalla vaihtoehdoilla, että kilpailuohjelmiin kiteytyneen valmistelutyön annilla ja tuloksilla.

Yleiskaavoitukseen haettiin uusia ratkaisuja suunnittelukilpailun kautta vain harvoin. Se johtunee yleiskaavoituksen perusluonteesta, jossa karttaesityksen ja visualisoinnin rinnalla sanallisella ja numeraalisella tiedolla on niin keskeinen rooli. Kotkan liitosalueiden yleiskaavan aatekilpailussa 1954 kilpailuohjelma sisälsi kaupungin asemakaava-arkkitehdin A. O. Bengtsin laatimia väestöennusteita, jotka kattoivat liitosalueiden asutuksen, teollisuuden ja liikenteen tulevaisuuden tarpeet. Voittajaksi valittiin arkkitehti Olli Kivisen ehdotus. Arkkitehtiliiton valitsemina arvostelulautakunnan jäseninä olivat arkkitehdit Alvar Aalto ja Erik Kråkström. Heinolan kaupungin yleiskaavakilpailussa 1965 voittivat arkkitehdit Erkki Elomaa, Veikko Heino ja Antero Raivola. Laaja kilpailuohjelma selvityksineen ja mitoitusohjeineen osoittavat perusteellisen valmistelutyön, jota kunnassa oli asian eteen tehty. Arkkitehtiliiton valitsemina arvostelulautakunnan jäseninä olivat Pentti Riihelä ja Arto Sipinen.

Kaavoituskilpailut jakoutuivat tasaisesti eri puolille maata, etupäässä kaupunkien alueille. Helsinki, Tampere ja Turku hakivat parhaita kaavaratkaisuja kilpailujen kautta parikymmentä kertaa kussakin kaupungissa. Kilpailumenestys jakautui tasaisesti aktiivisimpien kaavasuunnittelijoiden kesken: Aarne Ervin ja Olli Kivisen nimi toistui. Arkkitehti Arto Sipinen menestyi keskustojen kehittämisen ja kulttuurikeskusten suunnittelukilpailuissa.

Oulun hallinto- ja kulttuurikeskuksen arkkitehtikilpailu: kaupunginjohtaja Arvo Heino ja muita tunnettuja oululaisia tutustumassa voittaneeseen suunnitelmaan 1963. Kilpailun voittivat arkkitehdit Martti ja Marjatta Jaatinen, kilpailulautakunnan puheenjohtaja oli arkkitehti Aarne Ervi. Kuva JOKA Museovirasto.

Eräät kaavoituskilpailut ovat tuoneet selkeästi esiin uudenlaisia arkkitehtuuriperiaatteita. Tällaisia ovat esimerkiksi Tapiolan keskustan suunnittelukilpailu 1954, Jyväskylän Haukkalan asuntoalueen kilpailu 1964 ja Helsingin Malminkartanon alueen aate- ja suunnittelukilpailu 1973. Asumalähiöiden suunnittelukilpailut uudistivat asuinalue suunnittelua ja voittaneiden ratkaisujen toteutukset saivat seuraajia eri puolilla maata. Tällä sivustolla on julkaistu artikkeli Asumalähiörakentaminen 1900-luvun jälkipuolella (Pekka Pakkala), jossa useat esitellyt asumalähiökohteet ovat suunnittelukilpailujen jälkeen toteutettuja.

Kaavasunnittelusta kilpailtiin eniten 1980-luvulla

Vuosina 1945–1960 kaavakilpailuja järjestettiin nelisenkymmentä, 1960-luvulla noin kahdeksankymmentä. 1970-luvulla taas reilu 50 ja 1980-luvulla jo lähes 200.

Erilaisia arkkitehtuurikilpailuja järjestettiin eniten 1960-luvulla, viimeisimmän laskelman mukaan 330, ja 1980-luvulla ainakin 350 kappaletta. 1970-luvulla sen sijaan vain puolet näistä luvuista.

Kaava-, kaupunkikeskusta- ja asuinaluekilpailujen määrät

Kun Arkkitehtuurimuseon arkistoluettelosta haetaan tulosta ”kaava”-sanalla, sana esiintyy vuosina 1946–1989 kilpailujen nimessä kuutisenkymmentä kertaa. ”Asemakaava”-sana on kilpailun otsikossa 47 kertaa eli suurin osa kaavoituslähtöisesti otsikoiduista kilpailuista koskee asemakaavoitusta. Kaavoitukseen suoraan liittyvien kilpailujen määrä on todellisuudessa suurempi, mutta kaavatasojen viralliset termit eivät esiinny kilpailun nimessä.

”Yleiskaava”-sana on viiden kilpailun otsikossa vuosina 1952–1988. ”Rakennuskaava”-sana esiintyy kuusi kertaa kilpailuotsikoissa välillä 1965–1990. Rakennuskaava koskee maaseutukuntia. ”Seutukaava”-kilpailuja ei ole järjestetty.

”Keskusta”-hakusanalla löytyy viitisenkymmentä kilpailua. 1960-luvulla kilpaillaan suurissa kaupungeissa, 1980-luvulla useimmin pienissä kaupungeissa. ”Asumis”-johdannaisilla sanoilla erilaisia alueiden suunnittelukilpailuja löytyy satakunta.

KIRJOITTAJA

Juhana Lahti, filosofian tohtori ja Arkkitehtuurimuseon tutkimuspäällikkö.

Artikkeli perustuu Arkkitehtuurimuseo kokoelmiin.

LÄHTEET

Arkkitehtuurimuseon arkisto.

Kilpailuja – unelmia ja työvoittoja. 130-vuotta suomalaisia arkkitehtuurikilpailuja. 2006. Helsinki: Suomen arkkitehtiliitto.

Värikkäämpi, iloisempi, hienostuneempi. Näkökulmia 1960-luvun arkkitehtuuriin. Toim. Juhana Lahti ja Eija Rauske. 2016. Helsinki: Arkkitehtuurimuseo.